

Pathology of the effectiveness of the quality of the teaching and learning process in higher education

Seyyede Forough Seyeydein Navan¹, Mohammad Javadipour² *, Keyvan Salehi³

پندیرش مقاله: ۱۴۰۴/۱۰/۱۴

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۴/۱۴

Accepted Date: 2026/01/04

Received Date: 2023/07/05

Abstract

Higher education has been established with the idea that while establishing constructive communication, the field of using scientific and technical and educational experiences and information, spreading specialized information, using educational tools, using the tools and facilities properly, using the principles and methods. The correct methods of evaluation, strengthening the research-oriented spirit, researching and investigating educational problems, and finally using information and creating healthy competition in order to improve the quality of higher education, can lead to the improvement of educational quality, the gradual evolution of educational goals, and the determination of transformation strategies. To change skills, planning to organize experiences, strengthen and integrate scientific fields, organize activities and various elements of the educational system, create coherence between goals and elements of programs, teaching and evaluation methods, Paying attention to the methodology and knowledge of science, problem solving and searching for new methods to solve educational problems, promotion of management based on research and research, application of research results, gradual decentralization of programs development of the field of supervision. control and evaluation in terms of program, process and feedback of activities. With a cursory look at the proposed approaches, one can realize the role and position that is defined and predicted for this collection and understand the importance of their existence. Therefore, the present research was conducted with the aim of identifying the damage of teaching-learning processes in universities. For this purpose, a systematic review has been done to identify the harms and analyze the teaching and learning process in universities and provide solutions. By searching in the internal databases, including Civilica, SID, Ensani Portal, IranDoc Noormags, between the years 1395 and 1401, The study used a documentary method with a systematic review to identify the deficiencies in the teaching-learning process at the university. Accordingly, databases

¹. Ph.D. Student, Department of Curriculum Planning, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

². Associate Professor Associate Professor, Department of Methods, Educational Planning and Curriculum, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran. Iran.

***(Corresponding Author) :**

Email: javadipour@ut.ac.ir

³. Associate Professor Associate Professor, Department of Methods, Educational Planning and Curriculum, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran.

with the details mentioned in Chapter Three were searched. As a result, 550 articles were found for initial screening. Inclusion and exclusion criteria were applied to select articles for the study. Among the retrieved articles, 36 met the inclusion criteria and entered the final stage, while the remaining articles were excluded from the study due to redundancy and titles not related to the research objectives. 6 articles were selected for study and analysis. Finally, five factors include: cognitive-behavioral characteristics of professors, preparation and empowerment of students, effectiveness of teaching including: (quality of teaching design, quality of teaching implementation), educational environment and technology and research from They are the main topics that cause harm in universities. The findings can be used to create efficient and dynamic learning-teaching situations, improve the quality of educational and teaching services, reform or change and innovate in the higher education system, make universities more agile, develop interactions and participation of universities at the level nationally used Also, the findings of the research showed that effective and strategic teaching, the quality of design and implementation of teaching is realized when the professors can respond to the conditions and cover the needs with creative methods. In other words, the professors can change, grow and develop in the direction of excellence. Therefore, quality teaching is a contributing factor in realizing the mission of higher education. The realization of such importance requires attention to the needs and policies of the future. Universities that use multiple teaching effectiveness evaluation tools should provide clear guidelines for teaching quality control. An evaluation of teaching effectiveness must be based on accurate results. This issue should be considered that teaching work is basically a type of human interaction and is inextricably linked with students' understanding of professors' personality. Effective teaching as a main and strategic component in higher education curricula is not an exception to this, because the achievement of such an important action is the comprehensive effective performance inside and outside the higher education system in accordance with the set goals. The results showed that the mentioned framework covers the professors with a creative method according to the conditions, goals and desirability. According to the data obtained from this research, it is necessary that the officials and practitioners of the universities should prioritize the basic measures with more detailed planning and extra effort, in order to increase the effectiveness of the teaching and learning process as much as possible. The quality of higher education shows a dynamic nature with many dimensions, which are constantly fluctuating, in this regard, the serious determination and responsibility of all those involved in high policy-making levels due to their influential role and also the efforts of others Executives at lower levels also demand improvement and improvement in the existing situation, the results obtained as well as the studies and reviews that were conducted during this research prove that the current process of higher education development is mainly based on field creativity and short-term goals has been followed with an often introspective horizon and with the slogan of meeting internal needs, which, considering the problems and obstacles, cannot provide a clear vision of what can be achieved. He promised In this regard, one of the most important

elements of the higher education system and universities are the professors who have a decisive and undeniable role in the fulfillment of these goals and missions of higher education in terms of quality and quantity, so examining their performance and interaction with students in Different dimensions, especially in the field of teaching and the effect they can have on the development of students' competence and motivation, are very necessary. In conclusion, the findings of this report show that learning from global experiences is a necessity and it indicates that higher education policymakers should understand the importance of the university due to its institutional nature and necessity. Maintaining independence to uphold academic values is a self-regulating institution and cannot be regulated from outside. Any policy to improve the performance and processes of the university should be based on the internal needs of the university and not external pressure. The policy-making body of higher education, to recognize the academic independence, should organize missish and prevent the expansion of high education without quality, which is supposed to be only an economic enterprise and does not pay attention to the work of its basic specialties, the need for an evaluation system and it has a very strong accreditation.

Keywords: The effectiveness of the quality of the teaching and learning process, pathology, systematic review, higher education

آسب شناسی اثربخشی کیفیت فرایند تدریس و یادگیری در آموزش عالی

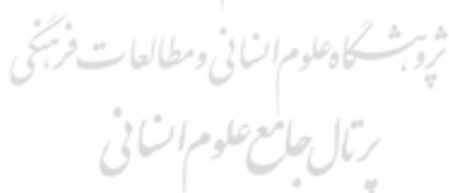
سیده فروغ سیدین ناوان^۱، محمد جوادی پور^{۲*}، کیوان صالحی^۳

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف شناسایی آسیب‌های موجود در فرایند یاددهی-یادگیری در دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات واحد تهران صورت گرفته است.

روش: جهت شناسایی آسیب‌های موجود در فرایند یاددهی-یادگیری دانشگاه‌ها در مطالعات داخلی و خارجی از روش مرور نظام‌مند استفاده شد.

یافته‌ها: با توجه به بررسی پیشینه، یافته‌ها نشان داد پنج عامل شامل: ویژگی‌های شناختی-رفتاری استادان، آمادگی و توانمندسازی دانشجویان، اثربخشی تدریس، محیط آموزشی و فناوری و پژوهشی از مهم‌ترین عواملی هستند که در دانشگاه‌ها آسیب‌هایی به دنبال دارند.

کلیدواژه‌ها: اثربخشی کیفیت فرایند یاددهی-یادگیری، آسیب شناسی، مرور نظام‌مند، آموزش عالی

^۱. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

^۲. دانشیار، گروه روش‌ها و برنامه ریزی آموزشی و درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

Email: javadipour@ut.ac.ir

* (نویسنده مسئول):

^۳. دانشیار، گروه روش‌ها و برنامه ریزی آموزشی و درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

مقدمه

آموزش عالی، شالوده اصلی پیشرفت و توسعه کشورها در ابعاد گوناگون است (Ainscow, 2020). اهمیت ارزیابی آموزش عالی به حدی است که اکثر دانشمندان آن را ضامن بقای دانشگاه‌ها می‌دانند. رتبه‌بندی‌های علمی علاوه بر اطلاع‌رسانی از عملکرد دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، به مقایسه آن‌ها می‌پردازد که در نهایت منجر به توسعه رقابت بین آن‌ها می‌شود (Rashidi, 2022). در دنیای کنونی که تغییر و تحولات در ابعاد مختلف در راستای توسعه و بالندگی در حال وقوع است تلاش گسترده برای تحولات در حال انجام است. در این میان دانشگاه‌ها به‌عنوان ابزاری عمده برای توسعه کشورها مورد توجه هستند، زیرا از یک‌سو رکن اصلی توسعه نیروی انسانی هستند و از سوی دیگر سازوکارهای توسعه علم و فناوری‌اند (Stensaker, 2017). یافته‌های پژوهش تدریس مبتنی بر واقعیت بازتابی از تغییر پارادایمی در آموزش عالی است. اساتید این رویکرد را علاوه بر یک روش تدریس بله به عنوان یک چارچوب تحول‌آفرین در دانشگاه درک کردند که می‌تواند نظام آموزش عالی را با واقعیت‌های حرفه‌ای و صنعتی گره بزند. در واقع تدریس مبتنی بر واقعیت موجب می‌شود دانشجویان درگیر چالش‌های واقعی شوند، و شکاف بین یادگیری نظری و عمل کاهش یابد (Moradi & Zilfaghari, 2025).

همراه با افزایش سرعت تغییرات و تبدیل جوامع انسانی به جوامع اطلاعاتی و مبتنی بر سازوکار دانش (Lupton et al, 2018). از این‌رو کیفیت و به‌خصوص کیفیت آموزشی در فرآیند تدریس و یادگیری به‌عنوان هسته محوری دانشگاه‌ها محسوب می‌شود، اما به دلیل پیچیدگی رسالت، اهداف و وظایف دانشگاه‌ها، مفهوم کیفیت تدریس و یادگیری در آن به مفهومی پیچیده و پر بُعد تبدیل شده است. کیفیت آموزش عبارت است از انجام تغییرات موردنظر به‌صورت مطلوب و موفقیت‌آمیز در فراگیران. در این تعریف تغییرات موردنظر می‌تواند دربرگیرنده‌ی انتظارات و اهداف متعدد و گوناگونی باشد که صاحب‌نظران از نظام آموزشی دارند. اهداف برنامه‌ریزان از مطرح کردن مسئله کیفیت آگاهی از میزان موفقیت نظام‌های آموزشی در راه عملی ساختن اهداف، شناسایی و رفع موانع و مشکلات احتمالی که بر سر راه آنها وجود دارد و سرانجام یافتن راه‌هایی است که منجر به تحقق هر چه بیشتر و بهتر اهداف شود، امروزه کیفیت نظام آموزش عالی رضایت‌بخش نیست، به طور مثال در تحقیق (Fathi Azar, ۲۰۱۹) از به‌روز نبودن اساتید در زمینه تدریس، فناوری آموزشی و به‌کارگیری آن، روش‌های نوین تدریس دچار ضعف زیادی نسبت به جهان‌شمول هستیم. سرعت سریع تغییر در نوآوری‌های علمی و فناوری، استدلالی را برای تأکید بیشتر بر آماده‌سازی برای داشتن توانایی فکری برای سازگاری (توسعه مهارت‌ها، دانش و درک خود به‌منظور پاسخگویی به خواسته‌های ناشی از تغییرات مستمر) ایجاد می‌کند (Wood, 2020). یکی از عناصر مهمی که برای ارتقای رقابت ملی در این عصر باید مورد توجه قرار گیرد، تهیه و تدارک سیستم یادگیری نوآورانه‌تر و ارتقای مهارت یادگیری و نوآوری در قرن بیست و یکم است، بنابراین اهداف آموزش عالی باید در جهت ایجاد مهارت و نگرش نوین افراد در قرن بیست و یکم باشد (Supena et al, 2021).

به‌طور کلی راهبردهای تدریس و یادگیری از اهمیت زیادی در برنامه‌های آموزشی برخوردار است. فرایند یادگیری فرایندی است که ظرفیت و توانایی بازکاوی، گفت‌وگو، پیشنهاد راه‌حل‌های گوناگون برای

مسئله و توانایی برگزیدن راه حل درست را در یادگیری یادگیرندگان را توسعه می دهد (Darabi et al, 2018). محتوا هر قدر که مناسب و مهم باشد بدون آموزش، در وجود یادگیرنده به رفتار تبدیل نمی شود. این در حالی است که از طریق تدریس است که "مفاهیم" فهمیده، "مهارت ها" کسب و "نگرش ها" درونی می شوند. براین اساس هر قدر روش ها مناسب تر باشند یادگیری مؤثرتر خواهد بود. درواقع می توان گفت که با اجرای روش های تدریس، نظر به عمل تبدیل می شود و تصمیمات برنامه ریزان اجرا می شود. اگر در انتخاب روش ها دقت لازم نشود بخشی از برنامه های آموزشی و محتوا حذف می شود (Behrangi, 2015). از این رو راهبردهای تدریس و یادگیری عمدتاً شامل فعالیت های ذهنی و آگاهی های سطح بالا است که باهدف دستیابی به دانش و مهارت های جدید به کار گرفته می شود و بر طیف وسیعی از فعالیت ها تأثیر می گذارد. طبق گفته (Walder, 2017) این فرایندها در آموزش عالی با تنوع فراگیران، به توانایی ها، پیشینه و ویژگی های شخصی که هر یک بر سرعت و میزان یادگیری تأثیر می گذارد، مواجه هستند. در این راستا سازمان دهی و برنامه ریزی مناسب این فرایند، مهارت هایی مانند یادگیری تعاملی، یادگیری مشارکتی و یادگیری مستقل را در بین دانشجویان توسعه می دهد و منجر به افزایش یادگیری آنان می شود (et al & kumar, 2016). ایده ها و روش های مطلوب تدریس و یادگیری نباید تحمیل شوند، بلکه باید در درون دانشگاه مورد بحث و تفحص قرار گیرند (Zahed Bablan & Mohammadi, 2022).

می توان گفت، مفهوم کیفیت در دانشگاه ها و به ویژه کیفیت فرایند تدریس و یادگیری متأثر از عوامل و عناصر چندی است که باید با رویکردی سیستمی به آن نگریسته شود. که تحقق آن مستلزم کسب آگاهی از وضعیت موجود نظام آموزشی و تلاش جهت بهبود، توسعه و اصلاح فرایند است. لذا پژوهش حاضر به دنبال کشف آسیب های موجود در کیفیت فرایند تدریس و یادگیری در دانشگاه ها است، تا با شناسایی آسیب های موجود و توجه به نقش و اهمیت فرایند تدریس و یادگیری در آموزش عالی، تحلیل و ارزیابی میزان آسیب های این فرایند پرداخته و راهکارهایی برای رفع مشکلات و شرایط موجود ارائه دهد. تا از میزان افت تحصیلی که در دانشگاه ها شاهد آن هستیم کاسته شود و شاهد رشد و ارتقای دانش حرفه ای بین اساتید و دانشجویان باشیم.

سؤالات پژوهش

۱- در مطالعات داخلی و خارجی چه آسیب هایی برای فرایندهای یاددهی-یادگیری در دانشگاه شناسایی شده است؟

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر مطالعه ای مبتنی بر روش مرور نظام مند و باهدف شناسایی آسیب های کیفیت فرایند تدریس و یادگیری در آموزش عالی انجام شد و از روش نمونه گیری ملاک محور استفاده شد. این روش مستلزم انتخاب مواردی است که ملاک مهمی را در یک موضوع یا زمینه خاص برآورده می سازند؛ بنابراین نمونه مورد مطالعه از منابع علمی، بخش هایی از مقالات علمی بود که یا صورت مستقیم به راهبردهای تدریس

و یادگیری پرداخته یا به صورت کلی رهنمودهایی را در ارتباط با راهبردهای تدریس و یادگیری مطرح ساخته باشد. همچنین به منظور بررسی دقیق تر و انتخاب صحیح مقالات از فرایند انتخاب مقالات در پژوهش (Silva, 2015) استفاده شده است، مراحل کلی این مطالعه به ترتیب شامل «برنامه ریزی، انتخاب، استخراج و اجرا» است. پژوهشگر ابتدا کل منابع علمی مرتبط را چند بار مورد بررسی و مطالعه قرارداد و سپس بخش هایی را که به آموزش و راهبردهای تدریس و یادگیری پرداخته بودند، را به عنوان نمونه انتخاب نمود.

مرور پیشینه در پایگاه های داخلی شامل «پورتال انسانی، ایرانداک، نورمگز، سیلیویکا، سید و پایگاه اطلاعاتی نور و جهاد دانشگاهی»، بود، جامعه آماری که به منظور شناسایی چارچوب های در برگیرنده آسیب های تدریس و یادگیری در دانشگاه ها بایستی مورد پایش قرار گرفت کلیه اسناد و پژوهش هایی بود که تنها بین سال های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱ در پایگاه داده های اطلاعاتی معتبری صورت گرفت، تعیین این بازه زمانی از یک سو، شناسایی آسیب های تدریس و یادگیری در دانشگاه ها تجربه ای پیچیده است و از سوی دیگر، گسترش فراگیر فرصت های تدریس و یادگیری به همراه دو عامل نوپدید جهانی شدن و فناوری اطلاعات و ارتباطات، محیط متحولی را برای نظام های آموزش عالی در همه دنیا به وجود آورده و با کلیدواژه های آسیب شناسی تدریس و یادگیری، روش های تدریس، برنامه درسی، محتوای دروس و فراتحلیل آسیب شناسی موجود در آموزش عالی، روش سیستماتیک، فناوری اطلاعات در آموزش عالی انجام شد که در نتیجه این جستجو تعداد ۵۵۰ سند، در مرحله اول بازیابی شد. همچنین با جستجو در پایگاه داده های بین المللی همچون اریک، گوگل اسکالر، اسپرینگر، الزویر، نورمگز، سیلیویکا، همچنین محقق پایگاه های داده ای (وب آو ساینس و اسکوپوس^۱) را برای بررسی بیشتر انتخاب کرد؛ زیرا این پایگاه ها مکمل هستند، قوت ها و ضعف های یکدیگر را پوشش و اعتبار پژوهش را افزایش می دهند. در بازه زمانی ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۲ با کلیدواژه های «*Pathology of teaching and learning , New teaching methods , The quality of Teaching in the , Meta-analysis of the pathology of teaching and learning in higher education higher education system, Effective teaching methods*» تعداد ۸۵ سند بازیابی شد. ملاک و معیار ورود پژوهش های انجام شده به این مطالعه متناسب بودن عنوان پژوهش ها با اهداف پژوهش حاضر و در مجلات معتبر داخلی و خارجی چاپ شده باشند و زبان پژوهش مورد نظر (فارسی و انگلیسی) بود. این ملاک به خاطر بررسی میزان ارتباط اسناد با موضوع مورد پژوهش است. لازم به ذکر است که منابع بازیابی شده از طریق راهبردهای (AND, NOT, OR) جستجو شده اند به این صورت که در مطالعات بین المللی کلیدواژه های با راهبردهای جستجو به این شکل در پایگاه داده ها مورد جستجو قرار گرفتند:

"Teaching AND learning process in universities"

"teaching as a researcher" OR " learning as a Co-researchers".

"learning AND as AND not researcher strategy"

" teaching AND learning disabilities "OR" challenges"

^۱ . Web of Science & Scopus

سپس با استفاده از نشانگرهای فهرست وارسی پریزما (شامل؛ عنوان، چکیده، اهداف، روش، نتایج، بحث) مطالعات بازبایی شده، پرداخته شد. ابتدا چکیده و یافته‌های هر مقاله مورد مطالعه قرار گرفت، از آنجایی که کاربست دانش تدریس و یادگیری در آموزش بسیار گسترده و متعدد است و بیان آن در یک مقاله نمی‌گنجد، پژوهشگر تنها به معرفی کیفیت فرایند تدریس و یادگیری پرداخت.

بعد از جستجو در پایگاه‌ها، داده‌ها به دست آمده با استفاده از قانون شمول حذف، تکراری بودن عنوان پژوهش‌های صورت گرفته و عدم دسترسی به کل مقاله، به عنوان معیار خروج در نظر گرفته شد تا تعداد مقالات مورد بررسی کاهش یابد و تنها مرتبط‌ترین آنها گنجانده شوند، ابتدا با بررسی عناوین مطالعات ۶۳ مطالعه دارای ارتباط ضعیف در حیطه رشته‌های دانشگاهی در همان مرحله اول حذف شدند. پس از آن با مطالعات چکیده تمامی اسناد داخلی و بین‌المللی باقی‌مانده ۳۸ پژوهش دیگر به دلیل عدم تطابق با میدان پژوهش از مطالعات حذف شدند، و بعد از آن با مطالعه تمامی محتوا منابع، به دلیل ضعف ارتباط با موضوع آسیب‌های کیفیت فرایند تدریس و یادگیری، ۱۱۳ سند دارای ارتباط ضعیف با موضوع و یا غیرمعتبر (مثلاً اسناد حاوی داده‌های تکراری و اسناد حاوی داده‌های ضعیف) حذف شدند. در نهایت از اسناد داخلی ۳۰ مقاله و از اسناد بین‌المللی ۶ مقاله با ملاک اعتبار و ارتباط مستقیم با موضوع و همچنین با ملاک پاسخگویی به این پرسش که مؤلفه‌های اساسی آسیب‌های فرایند تدریس و یادگیری در دانشگاه کدام است؟ برای مطالعه و تحلیل انتخاب شدند و فرایند ارزیابی مطالعات در نمودار جریان زیر نشان داده شده است. فرم GAPS، ابزار ۱۰ سوالی است که به پژوهشگر کمک می‌کند تا اعتبار، دقت و اهمیت مطالعه‌ی پژوهش مشخص نماید. این سؤالات دربرگیرنده موارد ذیل می‌باشند: اهداف پژوهش، منطق روش، طرح پژوهش، جمع‌آوری داده‌ها، روش نمونه‌برداری، دقت در تحلیل داده‌ها، ارزش پژوهش، بیان واضح یافته‌ها که در پژوهشگر به هر کدام از سؤالات یک امتیاز کمی می‌دهد. براساس مقیاس ۵۰ امتیازی GAPS روبریک، روش امتیازبندی ذیل در مقاله حاضر اجرا شده و هر مقاله‌ای را که پایین‌تر از امتیاز خوب (کم‌تر از ۳۰) است را حذف می‌کند. عالی (۴۰-۵۰)، خیلی خوب (۳۱-۴۰)، خوب (۲۱-۳۰)، متوسط (۱۱-۲۰) و ضعیف (۰-۱۰)، (Zarei, 1401). براساس امتیازهای داده شده به هر مقاله، میانگین حداقل امتیاز داده شده ۲۲ و میانگین حداکثر امتیاز ۴۶ بوده است. در انتها در فرایند ارزیابی، پژوهشگر از بین ۲۵۰ مقاله، ۲۱۴ مقاله را حذف و در نهایت، ۳۶ مقاله را مورد بررسی و تحلیل قرار داده است.

شکل ۱- خلاصه فرایند بازیابی و انتخاب منابع

پژوهشگر برای مطالعه اسناد باقیمانده ابتدا مطالعات را به ترتیب اهمیت و ارتباط با موضوع مرتب نمود و پس از آن اسناد، راهبرد تحلیل محتوای کیفی اولزاید استفاده کرد. این روش از مناسب ترین روش ها برای تحلیل اسناد مکتوب، به منظور تحلیل نظام مند و استخراج مفاهیم مورد نظر از اسناد مکتوب است (Hoghoghi, Salehi, 2017)؛ لذا پژوهشگر، ابتدا به ترتیب اهمیت و ارتباط اسناد (از بیشتر به کمتر)، شروع به مطالعه هدفمند کرد و نقاط ضعف و قوت هر کار را یادداشت می نمود. در نهایت محقق به پنج عامل شامل: ویژگی های شناختی - رفتاری اساتید، آمادگی و توانمندسازی دانشجویان، اثربخشی تدریس شامل: (کیفیت طراحی تدریس، کیفیت اجرای تدریس)، محیط آموزشی و فناوری و پژوهش از عمده ترین موضوعات هستند که در دانشگاه ها آسیب هایی به دنبال دارند.

یافته ها

از ۵۵۰ مقاله یافت شده مرتبط در این زمینه، بعد از حذف مواردی که ارتباط ضعیف با موضوع مطالعه داشتند، بر اساس اصل اشباع نظری و پوشش یافته ای در همه ابعاد در نهایت ۳۶ مطالعه به صورت هدفمند انتخاب شدند و نتایج آن در جدول شماره ۱ به شرح ذیل به دست آمده است.

جدول شماره ۱- استخراج اطلاعات مقالات مربوط به فرایند تدریس و یادگیری

ردیف	نوع تحقیق	نام پژوهشگر و سال	عنوان پژوهش	شاخص‌های مرتبط با آسیب‌های /فرایند تدریس و یادگیری /راهکارها
1	کیفی از نوع نظام-مند	(Bablan & Mohammadi, ۲۰۲۲)	ارتقای کیفیت آموزشی دانشگاه‌ها	تصمیم‌گیری در مورد بهسازی برنامه‌های آموزشی و پژوهشی، توجه به یکپارچه‌سازی فناوری‌های متنوع و مطلوب آموزشی
2	روش آمیخته (اکتشافی متوالی)	Ebrahimi (۲۰۲۱)	شناسایی و تبیین بایسته-های راهبرد تدریس - یادگیری خود راهبر، متناسب با ویژگی‌های نسلی دانشجویان امروز	ضرورت خودمدیریتی دانشجویان در یادگیری، مشارکت دهی دانشجویان در تدریس، هدایت دانشجویان به یادگیری مادام‌العمر، توجه به استعداد فردی دانشجویان در نحوه انجام تکالیف، کاربرست روش‌های تدریس موردعلاقه دانشجویان
3	کیفی از نوع نظام-مند	Alavi Salkoye et al (2020)	طراحی شیوه جدید تدریس با استفاده از روش‌های جدید آموزش	مشکل ناشی از وجود افراد مدرک دار بدون علم، کمبود انگیزه و مشارکت گروهی دانشجویان، رشد علمی و عملی، عدم آماده‌سازی دانشجویان برای ورود به بازار کار، عدم پاسخگو و مسئولیت‌پذیر نبودن در قابل فعالیت‌های انجام شده
4	کمی/کیفی	Mostafapour (2020)	ارائه الگوی برابری کیفیت آموزش در آموزش عالی	کیفیت آموزش، ساختار سازمانی و مدیریتی، فضای آموزشی مناسب، توانمندسازی اعضای هیئت علمی
5	آمیخته اکتشافی	Sadat Hijri (۲۰۱۷)	نگاهی گذرا بر نظام آموزش عالی کشور و برخی چالش‌های آن	تدوین سیاست‌ها و اولویت‌های آموزشی، فرایند انتقال دانش و فناوری نوین، فرایند برنامه‌ریزی آموزش و برنامه‌ریزی درسی با جدیدترین رهیافت‌های علمی، نیروی انسانی متخصص و کارآمد
6	آمیخته اکتشافی	(2020) Darabi	طراحی و اعتبارسنجی ابزار ارزیابی عناصر و ابعاد پدagogی در فرایندهای تدریس - نظام آموزش عالی	دید فراکنشی نسبت به برنامه درسی، پرورش دانشجویانی خلاق و هوشمند، اساتیدی بهروز و دارای هویت آکادمیک
7	توصیفی پیمایشی -	(2020) Maneshgar	آسیب‌شناسی بین‌المللی-سازی برنامه درسی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در مناطق آزاد کشور	تحول در محتوای برنامه‌های آموزشی، بازنگردی در برنامه‌های درسی، در ارتقا کیفیت فرایند تدریس و یادگیری دانشجویان اساتید
8	آمیخته از نوع اکتشافی	Ahmadi Asl (۲۰۱۹)	شناسایی ابعاد یادگیری پویا در دانشگاه	یادگیری برای یادگرفتن، یادگیری برای انجام‌دادن، یادگیری برای هم زیستن و یادگیری برای زیستن
9	آمیخته (کمی - کیفی)	Azderi Pham et al (2019)	طراحی و اعتباریابی الگوی برنامه درسی مبتنی بر یادگیری همراه با تأکید بر الگوی اگر در آموزش عالی	دستیابی به استانداردهای آموزشی، افزایش کیفیت آموزشی به طور همسان، مدل برنامه درسی مبتنی بر یادگیری

10	مطالعه کیفی	Talab Saadat (۲۰۱۹)	واکاوای راهبردهای مؤثر بر تغییر برنامه‌های درسی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی	ایجاد دانش برنامه درسی، تغییر برنامه‌های درسی، امکانات و منابع، ساختار سازمانی و استقلال دانشگاهی، تفویض اختیار، آموزش ذی نفعان
11	طرح ترکیبی و از نوع اکتشافی متوالی	Far Bagharian (۲۰۱۹)	شناسایی شاخص‌های روش‌های تدریس و یادگیری مطلوب برای دروس رشته‌های علوم انسانی دانشگاه‌ها و میزان توجه به آنها	تقویت خودمدیریتی و خود انگیزشی، بازبینی مسئله و یادگیری مبتنی بر مسئله، خود ارزشیابی، روش‌های حل مسئله، مهارت‌های ارتباطی، استفاده از فناوری اطلاعات
12	مطالعه موردی کیفی	Turkzadeh & Keshavarzi (۲۰۱۹)	شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر تدریس اثربخش با رویکرد راهبردی در دوره‌های آموزش عالی	ویژگی‌های شناختی - رفتاری، توانمندسازی دانشجویان، کیفیت طراحی تدریس، کیفیت اجرای تدریس
13	کیفی سیستماتیک	Rozbahani et al (2018)	برنامه‌ریزی در دانشگاه: چالش‌ها و راهکارها	مدیریت و رهبری ضعیف، برنامه‌ریزی نادرست، فرهنگ نامناسب سازمانی، عدم توجه به یادگیری سازمانی و مدیریت ضعیف کارکنان، منابع و فرایندهای کاری از موانع عمده برنامه‌ریزی مدیران دانشگاه
14	مطالعه موردی	Ashaghi (۲۰۱۸)	سنجش مؤلفه‌های مهارت ارتباطی در تدریس	مهارت ارتباطی، مهارت‌های بیانی و مدیریتی، ارتباط کلامی
15	کیفی و از نوع تحلیل گفتمیان	Naghieh (۲۰۱۸)	آسیب‌شناسی دانشگاه فرهنگیان با تأکید بر فرایند تدریس از دیدگاه دانشجویان	کمبود انگیزه‌ی دانشجویی، فقدان فضای فکری و مطالعاتی، ضعف استادان در حرفه‌ی معلمی، بسنده کردن کلاس‌ها به روش کنفرانس
16	کیفی از نوع گزند تنوری	Khodarahmi (2018)	تحلیل و شناسایی مؤلفه‌های کلیدی تدریس نوآورانه	پیوند دانش و تجربه، یادگیرنده بودن، جهان بینی، توانایی آفرینندگی، طرح مسئله، تعامل هوشمندانه، منش حرفه‌ای و یادگیری معنی دار /
17	داده‌ها نیمه آزمایشی از نوع طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون	Ahmadbeigi et al. (2017)	اثربخشی آموزش تفکر انتقادی بر یادگیری مشارکتی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال	به کار بردن روش‌های نوین آموزش و ارزشیابی، برنامه‌ها و دروس با رویکرد تفکر انتقادی، توانمندی‌سازی
18	کیفی با رویکرد اکتشافی	Syed Kalan et al. (2017)	فرهنگ کیفیت در دانشگاه فرهنگیان	عناصرساختاری، مدیریتی، فرهنگی، روانشناختی، رهبری، ارتباطات، مشارکت، توانمندسازی، مسئولیت‌پذیری، اصلاح زیرساخت‌ها
19	کیفی و پدیدارشناسانه	Bandali (2017)	آسیب شناسی برنامه‌های بالندگی هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی	تعامل و مشارکت پایین، روش‌های تدریس-یادگیری غیراثربخش، اهداف، محتوا، روش‌های تدریس-یادگیری و روش‌های ارزیابی

20	مطالعه موردی با روش آمیخته	Khedevi et al. (2017)	بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه فرهنگیان	کیفیت تدریس، فضای فیزیکی مطلوب در دانشگاه، مدیریت کلاسی مطلوب
21	توصیفی و طرح پژوهشی همبستگی	Sultanzadeh (2017)	ارتقاء کیفیت تدریس در پرتو ارزشیابی از اساتید؛	روش تدریس، تسلط و توان علمی، ویژگی‌های فردی و اجتماعی استاد، کیفیت تدریس اعضای هیئت علمی
22	کمی و کیفی	Mohtaram & Zare (2017)	ارزیابی مقایسه‌ای ادراک دانشجویان از کیفیت فرایند تدریس - یادگیری در دانشگاه محل تحصیل خود	کیفیت امکانات و تجهیزات آموزشی، کیفیت اساتید و زمان و مکان برگزاری کلاس‌های درس
23	کیفی بر اساس نظریه داده بنیاد	Kashvarzi (2017)	روش‌های تدریس مبتنی بر توسعه آینده پژوهی در آموزش عالی ایران	روش‌های تدریس مبتنی بر تفکر خلاق، انتقادی و بارش مغز، توجه به حیطه‌های شناختی، عاطفی و روانی
24	رویکرد کیفی و به روش مطالعه پدیدارشناسی	Haj Hosseini (2016)	واکاوی آموزش فعال در دانشگاه: منظرها و چالش‌های موجود از نظر استادان	تحول در نگرش به آموزش در دانشگاه، اصلاحات ساختاری آموزش عالی جهت تسهیل آموزش فعال، توانمند سازی استادان، بازنگری محتوا و روش‌های ارزشیابی متناسب با رویکرد نوین آموزش
25	روش کیفی از نوع سیستماتیک	Kaviani (2016)	فرآیند یادگیری در کلاس معکوس: بازنمایی از برنامه درسی تجربه شده در آموزش عالی	یادگیری مستقل، یادگیری مشارکتی، اکتشافی و یادگیری عمیق، تعامل و درگیر شدن دانشجو با فرآیند یادگیری، تسهیل ارتباطات فعال داخل کلاس درس
26	توصیفی از نوع پیمایشی	Turkzadeh et al. (2016)	آسیب شناسی نظام تدریس- یادگیری در دانشکده‌های فنی و حرفه ای تهران	وجود آسیب و کاستی فرآیند تدریس و یادگیری در سه بعد مفهومی، ساختاری و عملکردی
27	مطالعه ی طولی	Khakbaz (2016)	چالش‌های به کارگیری یادگیری مشارکتی در تدریس دانشگاهی	عدم بکارگیری اساتید از روش یادگیری مشارکتی در تدریس، نبودن تعادل محتوا و روش، افزایش وظایف مدرس، وجود فرهنگ‌ها و سنت‌های مختلف بین دانشجویان
28	پیمایش و ابزار پرسشنامه	Rezaian et al. (2016)	آسیب شناسی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی- غیرانتفاعی	آسیب توجه صرف به انتقال علم و نپرداختن به تولید آن، ضعف پژوهش و تحقیق، عدم بکارگیری روش‌های نوین تدریس
۲۹	کمی با استفاده از پرسشنامه	Faiz Abadi and Rad Momeni (2015)	رابطه ای مشارکتی بر خط و راهبردهای آموزشی-مبتنی بر آن	ارائه راهبردهای آموزشی، توسعه محیط‌های یادگیری مشارکتی، توسعه مهارت‌های فراارتباطی یادگیرندگان
۳۰	پیمایشی و بررسی مقطعی	Jadidi Kohbanani & Hosseini (2015)	بهبود کیفیت مؤلفه‌های نظام آموزش عالی با بهره گیری از مدل مدیریت دانش (با تأکید بر فرآیند تدریس- یادگیری)	اشتراک‌گذاری دانش، به عنوان عوامل مؤثر در بهبود فرآیند تدریس - یادگیری و ارتقای کیفیت یادگیری

31	کیفی	Sherilyn Kaufman et al (2022)	طراحی جهانی برای یادگیری در آموزش عالی: تحلیل مفهومی	بازنگری در برنامه درسی منعطف، انواع شیوه‌های آموزشی، مواد و فعالیت‌های آموزشی
32	آمیخته	Trudy Ambler et al (2021)	تجربیات دانشجویان از برنامه درسی مدل بلوک سال اول در آموزش عالی	عدم آشنایی با برنامه درسی، تدریس، اساتید کارآمد، منطبق بودن برنامه درسی با رشته تحصیلی و میزان مشارکت دانشجویان
33	کیفی- اکتشافی	Yi Shan Tsai et al. (2020)	تجزیه و تحلیل یادگیری در آموزش عالی اروپا - روندها و موانع	نبود تعامل فعال و پویا دانشجویان در فرایند تدریس-یادگیری، عدم توسعه مهارت‌های یادگیری خودتنظیمی، راهکارها: تمرکززدایی آموزش و یادگیری با استفاده از LA، توسعه مهارت‌های یادگیری خودتنظیم و سواد داده و اطلاعات از طریق یک رابطه مشارکتی بین یادگیرندگان و مدرس، حضور فعال دانشجویان در فرایند یادگیری، بهینه‌سازی یادگیری
34	کیفی	Boville (2020)	مشارکت در یادگیری و تدریس: کل کلاس در آموزش عالی	بهبود عملکرد دانشگاهی دانشجویان، یادگیری فراتر از دوره و انتقال یادگیری در زمینه‌های جدید، شفاف‌سازی فرایند تدریس-یادگیری، افزایش استقلال و مسئولیت‌پذیری و خود تنظیمی، افزایش تعامل و انگیزه بین دانشجویان، آمادگی اساتید برای از بین بردن بخشی از قدرت خود و سهیم کردن دانشجویان در فرایند تدریس-یادگیری که این امر منجر به تغییر شیوه‌های تدریس و یادگیری و دستیابی دانشجویان به آموزش دموکراتیک‌تر می‌شود.
35	توصیفی پیمایشی -	Dreier, Dietrich and Krak (2017)	روش‌های تدریس و یادگیری	فراهم سازی فرصت‌ها آگاهانه اندیشه‌ورز، فراهم سازی زمینه مشارکت، تعامل و تشریک مساعی در هدایت روند تدریس و یادگیری
36	کیفی از نوع گردن تنوری	Talveo et al , (۲۰۱۵)	بهسازی نیروی انسانی در آموزش عالی	روزآمد کردن اطلاعات علمی و تخصصی، بازاندیشی شیوه‌ها به‌منظور اصلاح و بهسازی

جدول شماره ۱ تحلیل و بررسی اسناد و مدارک علمی منابع در ارتباط با آسیب‌ها کیفیت فرایند تدریس و یادگیری در دانشگاه‌ها را نشان می‌دهد. براین اساس ابتدا نوع تحقیق عنوان نویسنده/نویسندگان، سپس عنوان پژوهش آمده است و در نهایت شاخص مرتبط مستخرج شده ذکر شده است.

محققان پس از سال‌ها مطالعه و تجربه به این نتیجه رسیده‌اند که دستیابی به اهداف آموزشی، زمانی امکان‌پذیر است که منابع انسانی دانا، متخصص و با انگیزش کافی، با در اختیار داشتن منابع لازم، هدایت و رهبری کلاس را به عهده بگیرد؛ استادان در کلاس باید از فن رهبری در به‌کارگیری روش‌های صحیح در تحقق اهداف آموزشی آگاه باشند تا با استفاده از روش‌ها و فنون صحیح و مناسب نتایج مطلوبی را به دست آورند. در این تحقیق بر مبنای دسته‌بندی پژوهش‌های پیشین یک الگو حاصل از ادغام بررسی مقالات پژوهشی، اسناد و مدارک به‌صورت مفهومی ترسیم نمود. روش کار به این شکل بود که تمامی نشانگرهای مرتبط با فرایند تدریس و یادگیری در قالب مشخص و در ابعاد و سطوح مرتبط طراحی و ارائه شد که بر اساس چارچوب مذکور، در دانشگاه‌ها پنج عامل شامل: ویژگی‌های شناختی - رفتاری اساتید،

آمادگی و توانمندسازی دانشجویان، اثربخشی تدریس شامل: (کیفیت طراحی تدریس، کیفیت اجرای تدریس)، محیط آموزشی و فناوری و پژوهش از عمده‌ترین موضوعات هستند که در دانشگاه‌ها آسیب‌هایی به دنبال دارند. کیفیت در آموزش عالی می‌تواند به‌عنوان ترکیبی از بهره‌وری، اثربخشی، کارایی، پاسخگویی، توان نوآوری و وضعیت آموزشی بیان شود. از جمله راهبردهای متنوع آموزشی در جهت افزایش کیفیت آموزشی و مشارکت فعال می‌توان به تخصص مدرس در محتوای تدریس، مهارت‌های برنامه‌ریزی و طراحی تدریس، برقراری و حفظ ارتباط و تعامل با فراگیرندگان، ارائه تدریس، مدیریت کلاس، ارزشیابی از تدریس و یادگیری را نام برد.

شکل ۲- الگو حاصل از ادغام بررسی مقالات یافته‌های بر مبنای دسته‌بندی پژوهش‌ها

تدریس اثربخش

اثربخشی در تدریس دارای دو جنبه؛ کیفیت طراحی تدریس (شامل مؤلفه‌هایی همچون، کاربردی کردن تدریس، هدف و محتوا تدریس، روش تدریس تعیین مطلوبیت تدریس، فضای آموزشی) و کیفیت اجرای تدریس (اجرای روش‌ها و رویکردهای جدید تدریس در کلاس درس، خلاقیت در روش‌های تدریس) است. از این‌رو دانشگاه‌ها نقش اساسی در ارتقای کیفیت آموزش دارند. آنها می‌توانند با تقویت حرفه‌ای بودن اساتید و ارتباط با ارزش‌های تخصصی از طراحی خط‌مشی ملی و توسعه برنامه درسی برای آموزش و یادگیری باکیفیت حمایت کنند. ایده‌ها و روش‌های مطلوب تدریس و یادگیری نباید تحمیل شوند، بلکه باید در درون دانشگاه مورد بحث و تفحص قرار گیرند. حمایت از اساتید به‌منظور ایجاد انگیزه و الهام بخشیدن به اعضای هیئت‌علمی برای بهبود آموزش نیازمند حضور عوامل اصلی از جمله مدیران دانشگاهی، رؤسای دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی، مدیران برنامه‌ها و همکاران دانشگاهی است (Zahed Bablan & Mohammadi, 2022). در مجموع شناسایی آسیب‌ها در اثربخشی کیفیت طراحی و اجرای تدریس با توجه به

تحقیقات صورت گرفته برای آموزش باکیفیت با ۱۳ نشانگر شناسایی شده در قالب جدول به صورت اختصار الگوهای نظری و مصادیق پژوهشی این بخش مورد به شرح جدول ۲ طبقه بندی شده است:

جدول: فراترکیب مبانی نظری و پژوهشی در ارتباط با کیفیت طراحی و اجرای تدریس

مضمین	مصادیق نظری	نمونه های پژوهشی
مؤلفه تدریس اثربخش	طرح ایده ها در تدریس و یادگیری، مهارت نفوذ و قانع سازی، سوق دادن دانشجویان به سمت یادگیری مستقل، تاکید بر تعامل سازنده میان استاد ودانشجو، استفاده از ابزارهای مختلف، متناسب بودن روش های تدریس با اهداف و محتوای درس، کیفیت محتوای تدریس، تنوع در روش تدریس، داشتن طرح درس، استفاده بهینه از زمان کلاس، رویکرد مشارکتی	Ebrahimi (۲۰۲۱), Alavi Salkoye et al(2020),Darabi(2020),Maneshgar , (۲۰۱۹) (2020), Saadat Talab Turkzadeh & kshavarzi (2019), (2018), Ahmadbeigi Khodarahmi et al. (2017), Syed Kalan et al.(2017), Bandali (2017), Khedevi et al.(2017), Sultanzadeh (2017), Mohtaram & Zare (2017), Keshavarzi (2017), Haj Hosseini (2016), Kaviani (2016), Khalbaz (2016), Rezaian et al. (2016), Sherlyn Kaufman et al.(2022), Trudy Amblert et al. (2021), Boville (2020), Dreier & Krak (2017).

ویژگی های شناختی و رفتاری

منظور از ویژگی های شناختی و رفتاری مجموعه ویژگی های شخصیتی متشکل از ویژگی های شناختی، هیجانی و رفتاری است که شخصیتی منحصر به فرد را به ارمغان می آورد و شامل عشق و علاقه به تدریس، انعطاف پذیری در تدریس، ابتکار و توانایی است تا زمینه اثر بخش و کارآمدی را فراهم آورد. از آن جهت که آموزش بیش از هر چیز به شخصیت، ویژگی ها و توانمندی های آموزش دهنده بستگی دارد و همه عوامل آموزشی تحت تأثیر آن است، شناخت ویژگی های مطلوب اساتید از اهمیت بالایی برخوردار است و بر شناخت سایر عوامل از جمله شناخت فراگیران مقدم است. ویژگی های فردی استاد از مواردی است که گاهی توانایی علمی استاد را تحت تأثیر قرار می دهد (Bankdari et al, 2015). امروزه در برخی موارد شاهد وجود رابطه سالم با احترام متقابل واقعی بین دانشجویان و اساتید و حتی خود دانشجویان نیستیم، یکی از این راهکارها وجود همدلی و صمیمیت بین دانشجویان و اساتید است در مواقع ضروری و زمانی که دانشجویان خسته و افسرده هستند می تواند بسیار مفید باشد (Hosseini Lergani, 2018). در مجموع شناسایی آسیب ها در ویژگی های شناختی و رفتاری با توجه به تحقیقات صورت گرفته برای آموزش باکیفیت در قالب نگاره به صورت خلاصه در شکل شماره ۴ گزارش گردیده است.

شکل ۴- الگو حاصل از ادغام بررسی مقالات پژوهشی ویژگی‌های شناختی - رفتاری اساتید

محیط آموزشی

واضح و مشخص است که رویکردهای تدریس و یادگیری تا حد زیادی تحت تأثیر محیط آموزشی هستند. محیط یادگیری یک تعیین کننده ی رفتاری است. یکی از دلایل توجه به محیط آموزشی همین است که از عناصر مهم و ضروری برای یادگیری است. همان طور که ذکر شد دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی برای همسو شدن با تغییرات محیط جهانی که دائماً در حال تغییر و پیشرفت است، باید عملکرد خود را با تجدیدنظر در برنامه های درسی خود تغییر دهند (Andrade, 2018). بر همین اساس، برای موفقیت در تغییر برنامه های درسی در دانشگاه ها باید به راهبردها و استراتژی های جامع و تلفیقی توجه نمود (Nyoni & Botma, 2020). در مجموع، دلایل توجه به محیط آموزشی را می توان به صورت زیر فهرست کرد:

- ۱- ایجاد نقش مهم در تربیت فارغ التحصیلان
- ۲- تأثیرگذاری بر رفتار دانشجو
- ۳- موفقیت در امر یادگیری
- ۴- تأثیر بر یادگیری و بهبود کیفیت یادگیری
- ۵- عاملی تعیین کننده برای ایجاد انگیزه یادگیری

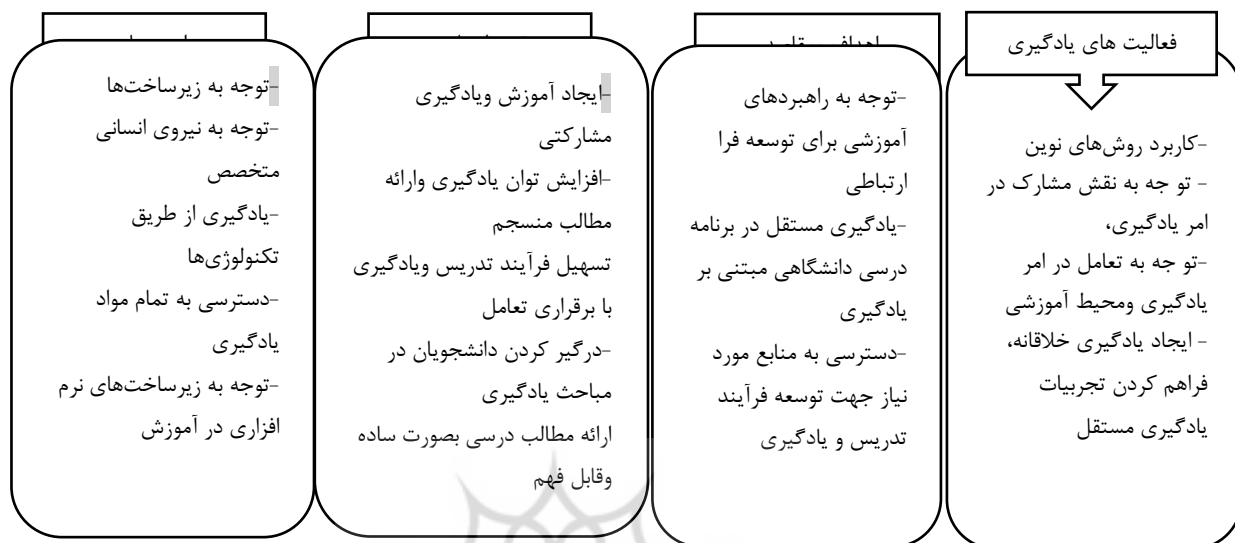
فناوری و پژوهش

ورود فناوری در آموزش، سبک‌های سنتی را کاملاً متحول کرده و نظریات یادگیری را به چالش کشیده است. در حقیقت ارتباطات در دنیای آموزش، مبنایی برای تمامی تعاملات میان اساتید و فراگیران و سایر دستگاه‌ها مبدل گردیده است. فناوری و پژوهش در جهان امروز منجر به تغییرات اساسی و عمده‌ای در آموزش و یادگیری شده است: ۱ - ارائه فراوان اطلاعات، تصور دانشجویان از جهان را دگرگون می‌سازد، ۲ - توزیع وسیع و دسترسی آسان به اطلاعات، رابطه بین استادان و دانشجویان را تغییر داده است و ۳ - انعطاف‌پذیری، ابعاد فضا و زمان حیات آموزشی را دگرگون می‌سازد. تمام این تغییرات گواه این امر هستند که فناوری تدریج به عنصر ضروری برای اصلاحات آموزشی و نوآوری‌های بدل شده است و نظام آموزش ما را به عصر آموزش الکترونیکی نزدیک می‌کند. استفاده از این وسایل کمک‌آموزشی باعث افزایش کارایی آموزشی از نظر کمی و کیفی، تداوم افکار، رشد و رشد معنا در ذهن، فعالیت فراگیران و تسهیل جریان یادگیری می‌شود (Younesi et al, 2022).

آمادگی و توانمندسازی

باتوجه به نوسازی آموزش عالی و گذر به استانداردهای آموزشی جدید، برنامه ملی آموزش هر جامعه - ای نیازمند آموزش باکیفیت بالاتر فارغ‌التحصیلان است (Ahmadov B.A., 2020). تحول در یادگیری و پایداری در آموزش مستلزم تعهد اساتید و دانشگاهیان است. با تلاش، انگیزه و ایده‌های نوآورانه آنها، تغییر در محتوا و روش‌ها می‌تواند تحقق یابد. این دیدگاه‌های جدید منعکس‌کننده بحث‌های اجتماعی گسترده‌تر به‌ویژه در مورد آموزش عالی است. افزایش آگاهی در مورد چالش‌های توسعه پایدار، و همچنین فوریت موردنیاز برای مقابله با آنها، در تضاد با پیشرفت محدود در ادغام توسعه پایدار در برنامه‌های درسی دانشگاه است (Lil Filho et al., 2018). سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی مناسب فرایندهای تدریس - یادگیری مهارت‌هایی مانند یادگیری تعاملی، یادگیری مشارکتی و یادگیری مستقل را در بین دانشجویان توسعه می‌دهد و منجر به افزایش یادگیری آنان می‌شود. تدریس مؤثر، محوری برای پرورش تفکر انتقادی، خلاقیت و خلق‌و‌خوی علمی در بین دانشجویان به‌منظور تبدیل آنها به یادگیرندگان فعال و مادام‌العمر خواهد شد (Aital and Suresh Kumar, 2016). اساتید برای تدریس به انواع دانش‌هایی نیاز دارند که اطلاعات لازم را در مورد دانشجویان، در اختیار آنها قرار دهد و به آنان کمک کند تا نظام‌ها و ساختارهای آموزشی را بشناسند، از انواع روش‌های تدریس و یادگیری آگاهی داشته باشند، دانش موضوعی و محتوایی را بدانند و به دانش چگونگی مدیریت کلاس، استفاده از منابع آموزشی و روش‌های ارزشیابی، مجهز شوند (Dreier & Dietrich Krak, 2017). پویایی و تغییرپذیری کیفیت آموزش عالی منجر می‌شود که برنامه‌ریزان آموزشی در جهت بهبود دائمی آن تلاش کنند. امروزه، کیفیت در آموزش عالی به عامل رقابت و برتری نظام‌های دانشگاهی در عرصه جهانی آموزش عالی تبدیل شده است. وجود کمبودها و کاستی‌های فرایند آموزش و برنامه‌های اجرا شده در هر مؤسسه آموزشی، بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش و تدریس از مسائل حساس و مهمی تلقی می‌گردد که نیازمند تحقیق و تفحص عمیق است. در مجموع شناسایی آسیب‌ها و

راهکارهای آمادگی و توانمندسازی باتوجه به تحقیقات صورت گرفته برای آموزش باکیفیت در قالب نگاره به صورت خلاصه در شکل شماره ۵ گزارش گردیده است.

۵- الگو حاصل از ادغام بررسی مقالات پژوهشی آمادگی و توانمندسازی

بحث و نتیجه گیری

در مجموع، مرور منظم ادبیات و پیشینه پژوهش درباره عوامل مرتبط با آسیب شناسی فرایند تدریس و یادگیری، به شناسایی پنج عامل کلی شامل: ویژگی های شناختی- رفتاری، آمادگی و توانمندسازی، فناوری و پژوهش، کیفیت طراحی تدریس، محیط آموزشی، تدریس اثربخش، کیفیت اجرای تدریس منجر شد. هرچند ممکن است در برخی موارد نامگذاری عوامل اصلی این پژوهش با پژوهش های قبلی همسو نباشد. مرور منظم پیشینه پژوهشی نشان می دهد، یکی از عوامل مهمی که می تواند، منجر به ایجاد آسیب در کیفیت فرایند تدریس و یادگیری شود، عوامل محیط آموزشی می باشد. محیطی که امن و سالم نباشد، امکانات و تجهیزات فیزیکی و آموزشی مناسب نداشته باشد، می تواند در امر تدریس و یادگیری خلل ایجاد کند. این نتایج با دیدگاه های (Mostafapour et al. (2017), Khedevi et al. (2017), Mohtaram & Zare (2017), Mohammadi, & Bablan (2020), (2022) همخوانی دارد.

از دیگر عوامل آسیبزا در فرایند تدریس و یادگیری عامل ویژگی های شناختی و رفتاری اساتید است. طبق نظر Talveo et al (2015), Boville (2020), Yi Shan Tsai et al. (2020), Faiz Abadi and Momeni Rad (2015), Khakbaz (2016), Kaviani (2016), Kashvarzi (2017), Sultanzadeh (2017), Syed Kalan, Bagharian (2019), Turkzadeh & Keshavarzi (2018), Ashagh et al. (2017), Khodarahmi (2019), Far (2019), Darabi (2019), Ebrahimi (2021), Alavi Salkoye et al (2020), (2020), نبود بازخوردهای مناسب

و اصلاحی از سوی مدرس، مشارکت ندادن و مشورت نگرفتن از دانشجویان درباره یادگیری باعث شده فراگیران حس اعتماد به نفس و ارزشمندی کمتر و در نتیجه حص تعلقی کتری به آن کلاس درس داشته باشند. هرچه آگاهی و نوع ارتباط اساتید با دانشجویان حرفه‌ای و با حفظ احترام دوطرفه باشد، میزان همکاری و مشارکت دانشجویان، انگیزه به حضور در کلاس درس و یادگیری افزایش خواهد یافت، بدین منظور اساتید و دانشجویان برای داشتن رابطه مؤثر باید تلاش کنند تا اثربخشی فرایند تدریس و یادگیری ارتقاء پیدا کند.

عوامل آمادگی و توانمندسازی از دیگر عوامل اثرگذار بر فرایند تدریس و یادگیری است، که نبود آن باعث مختل شدن نظام آموزشی خواهد شد، (Boville (2020), Yi Shan Tsai et al. (2020), Rezaian et al. (2016), Ahmadbeigi et al. (2017), Naghieh (2018), Bagharian Far (2019), Ahmadi Asl (2019), و دانشجویان که دو قطب اصلی فرایند تدریس و یادگیری هستند آمادگی لازم را برای این امر نداشته باشند، به عنوان مثال اگر مدرسی توانمند و علاقه‌مند به کار تدریس نباشد، نمی‌تواند باعث موفقیت فراگیران خود شود و برعکس این هم صادق هست. برنامه‌های درسی ناکارآمد، تدریس سازمان‌نیافته و قدیمی بستر مناسبی برای نابودی فرایند تدریس و یادگیری است.

دو عامل تدریس اثربخش و فناوری و پژوهش، جزء عوامل اساسی فرایند تدریس و یادگیری هستند که هرگونه کم و کاستی در آنها آسیب جبران‌ناپذیری بر پیکره نظام آموزش عالی میزند. ضعف داشتند در عواملی مثل مدیریت زمان، هماهنگی و انسجام میان منابع درسی و امکانات آموزشی، وضوح بیان، ارزشیابی، بازخورد، بکارگیری روش‌های فنون تدریس نوین، داشتن دانش به روز، مجهز بودن کلاس درس به فناوری‌های جدید و... خدشه‌هایی را در فرایند تدریس و یادگیری وارد خواهد کرد. این نتایج، با تمامی مقالاتی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته، هماهنگی دارد.

به طور کلی، یافته‌های پژوهش نشان داد، تدریس اثربخش و راهبردی کیفیت طراحی و اجرای تدریس زمانی تحقق می‌یابد که اساتید با روش‌های خلاقانه توان پاسخگویی به شرایط، نیازها را پوشش دهد. به عبارتی اساتید قابلیت تغییر، رشد و توسعه را در جهت تعالی داشته باشند؛ بنابراین تدریس باکیفیت به عنوان عامل کمک‌کننده در جهت تحقق رسالت آموزش عالی است. تحقق چنین مهمی ضرورت توجه به نیازها و خط‌مشی‌های آینده را الزامی می‌سازد. دانشگاه‌هایی که از ابزارهای چندگانه ارزشیابی اثربخشی تدریس استفاده می‌نمایند باید رهنمودهای روشنی برای کنترل کیفیت تدریس فراهم کنند. یک ارزشیابی از اثربخشی تدریس باید بر اساس نتایج دقیق باشد. این مسئله باید در نظر گرفته شود که کار تدریس اساساً یک نوع تعامل انسانی است و به صورت ناگسستنی با درک دانشجویان از شخصیت اساتید گره خورده است.

تدوین منابع درسی بر اساس نیازهای دانشجویان و جامعه، برنامه‌ریزی و آماده‌سازی دروس و مواد آموزشی به صورت مشارکتی، توجه برنامه‌درسی به رشد همه جانبه دانشجویان، استفاده از فناوری، ارزشیابی مناسب و همچنین توجه به فرهنگ‌ها و قومیت‌ها در فرایند تدریس و یادگیری فرصت‌هایی برای بالا بردن سطح کیفیت آموزش فراهم می‌کند.

انتهای سخن آنکه، یافته‌های این گزارش نشان می‌دهد، درس‌گرفتن از تجربه‌های جهانی یک ضرورت بوده و حکایت از آن دارد که سیاست‌گذاران آموزش عالی باید این مهم را درک کنند که دانشگاه به دلیل ماهیت نهادی خود و ضرورت حفظ استقلال برای پاسداشت ارزش‌های دانشگاهی، نهادی خودتنظیم است

و نمی‌توان آن را از بیرون تنظیم کرد. هر سیاستی برای بهبود عملکرد و فرایندهای دانشگاه باید برآمده از نیاز درونی دانشگاه و نه فشار بیرونی باشد. نهاد سیاست‌گذار آموزش عالی در عین به رسمیت شناختن استقلال دانشگاهی باید برای ساماندهی توده‌گرایی و جلوگیری از گسترش آموزش عالی بدون کیفیت که قرار است تنها بنگاه اقتصادی باشد و به کارویژه‌های اساسی خود اهمیتی نمی‌دهد، نیاز به سیستم ارزشیابی و اعتباربخشی بسیار قوی دارد. اگرچه باید توجه نمود که همین سیستم‌های ارزشیابی و اعتباربخشی قوی هم بخش‌هایی دارد که از درون دانشگاه نشئت گرفته و مبتنی بر ارزشیابی‌ها و اعتباربخش‌های درونی دانشگاه هستند.

دانشگاهی ابزاری برای فراهم‌ساختن فرصت‌های لازم برای توسعه و تقویت آگاهی‌ها و مهارت‌های شخصی و حرفه‌ای متعدد به شمار می‌رود و از مهم‌ترین ابزار و عناصر تحقق بخشیدن به اهداف و رسالت‌های کلی آموزش عالی است، باید تغییرات لازم در آن صورت گیرد. از این رو باتوجه به نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر و پژوهش‌های مرتبط دیگر پیشنهاد می‌گردد؛ پژوهش‌هایی در خصوص ارزیابی تأثیر جهانی شدن بر فرایند یاددهی - یادگیری به طور مکرر و متناوب از سوی پژوهشگران صورت گیرد تا بتوان از ضعف‌های به وجود آمده کاست، تحقیقات برای یافتن روش‌های مفید و مؤثر تدریس و یادگیری باتوجه به جهانی‌شدن فرایند تدریس و یادگیری، افزایش عمق یادگیری، پویایی و تغییرپذیری کیفیت آموزش، برنامه‌ریزان آموزشی برای بهبود دائمی کیفیت آموزش و همچنین انجام پژوهشی مشابه در سایر دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و مقایسه نتایج این پژوهش‌ها با همدیگر.

حامی مالی

هزینه‌های مطالب حاضر توسط نویسنده مقاله تأمین شد.

تعارض منافع

بنابراظهار نویسنده مقاله حاضر هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

- Abugre, J. B. (2018). Institutional governance and management systems in Sub-Saharan Africa higher education: Developments and challenges in a Ghanaian Research University. *Higher Education*, 75(2), 323-339.
- Aithal, P. S., & Kumar, P. M. (2016). Teaching-Learning process in higher education institutions. *International Journal of Multidisciplinary Research and Modern Education (IJMRME)*, 2, 662-676.
- Alavi Salkoye, R., Fadaei Kivani, R., & Alevis Salkoye, R. (2021). Designing a new teaching method using new teaching methods. *Science and Engineering Elites*, 6(1), 116-96. SID. <https://sid.ir/paper/522756/fa> ASDFF. [In Persian]
- Ambler, T., Solomonides, I., & Smallridge, A. (2021). Students' experiences of a first-year block model curriculum in higher education. *The Curriculum Journal*, 32(3), 533-558.

- Andrade, M. S. (2018). A responsive higher education curriculum: Change and disruptive innovation. In *Innovations in higher education-cases on transforming and advancing practice*. IntechOpen.
- Azizi, T., & Hosseinpour, A. (2015). Effective factors on the teaching quality of faculty members of Sari University of Agricultural Sciences and Natural Resources from the perspective of students and graduates. *Extension Sciences and Agricultural Education of Iran*, 12(1), 163-179. [In Persian]
- Bablan, Z., Adel, A., Mohammadi, T. (2022). Presenting a four-layer model for the feasibility and effective establishment of quality culture in higher education with a hybrid approach. *Marine Science Education*, 9(2), 96-113. <https://doi.org/10.22034/rmt.2022.535475.1882>. [In Persian]
- Bandali, B., Abolghasemi, M., Pashchi, M., & Rezaizadeh, M. (2019). Faculty growth programs of Shahid Beheshti University; Insufficient strengths. *Bimonthly Scientific-Research Education Strategies in Medical Sciences*, 13(6), 597-607. [In Persian]
- Bankdari, N., Mehran, G., Mahrozadeh, T., & Hashemi, S. Abbas. (2015). Qualified professor characteristics in Iran's higher education: a qualitative study. *Bimonthly Scientific-Research Journal of a New Approach in Educational Management*, 7(27), 117-138. [In Persian]
- Barnett, R. (2021). *The philosophy of higher education: A critical introduction*. Routledge.
- Bernaus, M., Wilson, A., & Gardner, R. C. (2009). Teachers' motivation, classroom strategy use, students' motivation and second language achievement. *Porta Linguarum*, 12, 25-36.
- Bovill, C. (2020). Co-creation in learning and teaching: The case for a whole-class approach in higher education. *Higher education*, 79(6), 1023-1037.
- Bruce, Joyce, Marsha Weil, Emily Calhoun. (2015). *Teaching Models*. Translated by Behrang, R. Kamal Tarbiat Publications. [In Persian]
- Cloud, J. (2016). Education for a sustainable future: Benchmarks for individual and social learning. *The Journal of Sustainability Education*. Retrieved from The Journal of Sustainability Education website: <http://www.susted.com/wordpress/wp-content/uploads/2017/03/EfS-Benchmarks-1.1a.pdf>
- Coffman, S., & Draper, C. (2022). Universal design for learning in higher education: A concept analysis. *Teaching and Learning in Nursing*, 17(1), 36-41.
- Darabi, M., Abili, K., Pourkarimi, J. & Farahani, M. (2018). Designing and validating the quality management model for the educational activities of university faculty members. *Teaching and Learning Research*, 16(2). 147-167. doi: 10.22070/tlr.2019.3325. [In Persian]
- Deborah, L., Inger, M., & Pat, T. (2017). The digital academic: Identities, contexts and politics. In *The digital academic* (pp. 1-19). Routledge.
- Dreer, B., Dietrich, J., & Kracke, B. (2017). From in-service teacher development to school improvement: factors of learning transfer in teacher education. *Teacher Development*, 21(2), 208-224.

- Ebrahimi, A., Mirshah Jafari, S., & Rabbani, A. (1400). Identifying and explaining the requirements of the self-directed teaching-learning strategy, according to the generational characteristics of today's students. *Bi-Quarterly Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 12(24), 333-364 [In Persian]
- Eiszler, C. F. (2002). College students' evaluations of teaching and grade inflation. *Research in Higher Education*, 43(4), 483-501.
- Fathi Azar, I. (2019). *Teaching methods and techniques*. Tabriz University Press. [In Persian]
- Fung, D. (2019). Re-thinking the higher education curriculum: Challenges, possibilities, and dreams. *Places of Engagement*, 82, 87.
- Fung, D. (2019). Re-thinking the higher education curriculum: Challenges, possibilities, and dreams. *Places of Engagement*, 82, 87.
- Gharatapeh, A., Rezaei, M., Pasdar, Y., Asadi, F., Safari, Y., Nazari, M. (2015). Comparison of the teaching quality aspects by Student Evaluation of Education Quality (SEEQ) and students survey questionnaires in health school, Kermanshah University of Medical Sciences. *Educ Strategy Med Sci*, 8(4), 247-254, [In Persian]
- Gorgin, B., Sadegh, N. & Mahini, A. (1401). Evaluation of the ability to foster creativity in teaching-learning activities of Islamic education courses in lecture-based and needs-based teaching methods (Case study: Students of Islamic Azad University, Bushehr Branch). *JR_KSIU-26-90_008*, <https://civilica.com/doc/1531093>. [In Persian]
- Hoghoghi, S., & Salehi, K. (2017). Clear research capacities in the field of higher education studies. *Journal of Higher Education Science*, 12 (20). [In Persian]
- Hosseini-Lergani, M. (2018). Investigating factors affecting academic burnout from the perspective of students and faculty members. *Research in Educational Systems*. 13(44). 141-154. doi: 10.22034/jiera.2019.160309.1731. [In Persian]
- Hurtado-Parrado, C., Pfaller-Sadovsky, N., Medina, L., Gayman, C. M., Rost, K. A., & Schofill, D. (2022). A systematic review and quantitative analysis of interteaching. *Journal of Behavioral Education*, 31(1), 157-185.
- Khadivi, A., Seyed Kalan, S. M., Hasanpour, T., & Ahmadi, M. (2017). Investigating factors affecting the quality of education and teaching in Farhangian University (case study: Ardabil province campuses). *Education and Evaluation*, 11, 185-161. [In Persian]
- Kitchenham, B., Brereton, O. P., Budgen, D., Turner, M., Bailey, J., & Linkman, S. (2009). Systematic literature reviews in software engineering—a systematic literature review. *Information and Software Technology*, 51(1), 7-15.
- Leal Filho, W., Raath, S., Lazzarini, B., Vargas, V. R., de Souza, L., Anholon, R., ... & Orlovic, V. L. (2018). The role of transformation in learning and education for sustainability. *Journal of Cleaner Production*, 199, 286-295.
- Moradi, R. & Zolfaghari, M. (1404). Representation of perceptions and lived experiences of university faculty members of the reality-based teaching strategy in the Bright Future of Higher Education project: A

- phenomenological study. *Teaching Research*, 13(2), 216-249. doi: 10.22034/trj.2025.143189.2154, [In Persian]
- Müller-Christ, G., Sterling, S., van Dam-Mieras, R., Adomßent, M., Fischer, D., & Rieckmann, M. (2014). The role of campus, curriculum, and community in higher education for sustainable development—a conference report. *Journal of Cleaner Production*, 62, 134-137.
- Nyoni, C. N., & Botma, Y. (2020). Integrative review on sustaining curriculum change in higher education: Implications for nursing education in Africa. *International Journal of Africa Nursing Sciences*, 12, 100208.
- Poursafar, A., Seyadat, S. A., Hoyda, R., Rajaipour, S., Parhehi, H. R., Abdi, H. & Ghadimi, R. (2014). Psychometric characteristics (reliability and validity) of professors' teaching quality scale from the perspective of Gilan University students. *Research and Planning in Higher Education*, 75, 109-126. [In Persian]
- Rashidi, Z., & Rashidi, A. (1401). A model for ranking educational groups in Iranian universities. *Research in Educational Systems*, 16(57), 5-20. [In Persian]
- Rudhumbu, N. (2015). Leading Curriculum change in Higher education in Botswana: Issues and challenges for academic middle managers. *Indian Journal of Commerce and Management Studies*, 6(3), 1-10.
- Saki, R. (2014) *Research lesson*. Tehran: Iranian encyclopedia of curriculum. [In Persian]
- Sami Nejad, B., Ali Asgari, M., Musapour, N., & Haji Hosseinejad, G. (2015). The process of primary teacher training in the level of the Islamic Republic of Iran: opportunities and threats. *Education and Training Quarterly*, 127(32), 9-32. [In Persian]
- Scott, W. R. (2013). Organization theory and higher education. *Journal of Organizational Theory in Education*, 1(1), 1-24.
- Seldin, p. (2005). *Assessing Teacher Effectiveness*. Sanfrancisco: University Publishers.
- Silva, M. (2015). A systematic review of Foresight in Project Management literature. *Procedia Computer Science*, 64, 792-799.
- Sun, R., Zhang, H., Li, J., Zhao, J., & Dong, P. (2020). Assessment-for-learning teaching mode based on interactive teaching approach in college English. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*, 15(21), 24-39.
- Supena, I., Darmuki, A., & Hariyadi, A. (2021). The Influence of 4C (Constructive, Critical, Creativity, Collaborative) Learning Model on Students' Learning Outcomes. *International Journal of Instruction*, 14(3), 873-892.
- Talvio, M., Lonka, K., Komulainen, E., Kuusela, M., & Lintunen, T. (2015). The development of teachers' responses to challenging situations during interaction training. *Teacher Development*, 19(1), 97-115.
- Torkzadeh, J. & Hadadnia, S. (2016). Requirements of effective curriculum in higher education from the perspective of Complex Adaptive Systems through

- a Strategic Approach. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, 10 (6), 792-796. [In Persian]
- Tsai, Y. S., Rates, D., Moreno-Marcos, P. M., Munoz-Merino, P. J., Jivet, I., Scheffel, M., ... & Gašević, D. (2020). Learning analytics in European higher education—Trends and barriers. *Computers & Education*, 155, 103933.
- Turkzadeh, J., Mohammadi, M., Shafiei Sarostani, M., & Shabani Fard, M. (2017). Pathology of the teaching-learning system of technical and vocational colleges of Tehran. *Curriculum Research*, 8(1), 31-46. doi: 10.22099/jcr.2018.4947. [In Persian]
- Turkzadeh, J., Nahavandi, R., Mohammadi, M., & Jahani, J. (2018). Transcombination of teaching-learning patterns and frameworks: development of adaptive complex system approach. *Iran Social Development Studies*, 11(2), 21-35. [In Persian]
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2017). *Education for sustainable development goals: Learning objectives*.
- Walder, A. M. (2017). Pedagogical Innovation in Canadian higher education: Professors' perspectives on its effects on teaching and learning. *Studies in Educational Evaluation*, 54, 71-82.
- Wood, R., & Shirazi, S. (2020). A systematic review of audience response systems for teaching and learning in higher education: The student experience. *Computers and Education*, 153.
- Younsi, A., Abbasi, E., Hosseinihah, A. & Khanifar, Ho. (1401). Identifying the competences and growth strategies of the faculty members of the Faculty of Education in relation to the curriculum: A qualitative study. *Research in Educational Systems*, 16(56), 22-33. [In Persian]
- Zarei, A., Javadipour, M., Abili, K., Salehi, K., & Hakimzadeh, R. (2022). Identifying the dimensions and barriers of self-development of faculty members' competencies to guide student theses and dissertations: A documentary study. *Jundishapur Ahvaz Education Development Journal*, 13(2), 383–405. <https://doi.org/10.22118/edc.2022.318521.1961>. [In Persian]
- Zolfagharian, M., Aminbeidokhti, A. A., & Jafari, S. (2018). Structural relationship of faculty–student interaction and faculty's active teaching method with students' competencies development by mediating the knowledge acquisition. *Quarterly Journal of Research in Educational Systems*, 12(40), 183–206. [In Persian]